הִלְכוֹת בִּרְכַּת הַמָּזוֹן סִימָן רא

בְּאֵר הַגּוֹלָה קד:

ה מְגִלָּה כ״ח (ע״א).
ו מָרְדְּכַי שָׁם (פ״ד סי׳ תתכח).
ז גִּשְׁרֵי נ״ט (ע״ב). ח בְּרָכוֹת נ״ה (ע״א). ט שָׁם נ״ג (ע״ב) לְפָרוּשׁ רַ״שׁ״י (ד״ה חסוך).

לָוַתֹּר (פָּרוּשׁ, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַקְפִּיד) עַל בִּרְכָתוֹ וּלְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּעַצְמוֹ, (ו) רַשַּׁאי. הַגָּה: וְהוּא הַדִּין שֶׁיָּכוֹל לִתֵּן לְבָרֵךְ (ז) לְמִי (ד) שֶׁיִּרְצֶה (בית יוסף (ד״ה וס״מ כשמעון) בשם אוהל מועד (שפר סכלכות לרך ס נמיב ו)): ב (ח) לֹא יְקַדִּים חָכָם יִשְׂרָאֵל (ה) לְכֹהֵן עַם הָאָרֶץ לְבָרֵךְ לְפָנָיו (ט) דָּרָךְ חק וּמִשְׁפָּט כְּהֻנָּה, אֲבָל לָתֵת לוֹ הָחָכָם (י) רְשׁוּת שֶׁיְּבָרֵךְ, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. (יא) אֲבָל כֹּהֵן תַּלְמִיד חָכָם (יב) מִצְוָה לְהַקְדִּימוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כא ח) 'וְקִדַּשְׁתּוֹ', (יג) לְפִתְחַ (ו) [ו] רִאשׁוֹן וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן. (וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן קס״ז סָעִיף י״ד): ג (יד) מִי שֶׁנּוֹתְנִים לוֹ לְבָרֵךְ וְאֵינוֹ מְבָרֵךְ, מְקַצֵּר (ו) יָמָיו: ד (טו) צָרִיךְ לַחֲזוֹר שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה (טו) לְבָרֵךְ:

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

בָּרוּךְ בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן, וְעַל זֶה חֵלֶק שָׁם דִּאֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן וְעַיֵּן מַה שֶׁכָּתַבְתִּי שָׁם:
ב (ו) ראשון. עַיֵּן בְּאֵר הַיטֵב סָעִיף ד׳. וְהָרְאֶה מָקוֹם לְסִימָן תנ״ז (סק״ט) שֶׁכָּתַב שָׁם כֵּן לְעִנְיַן נְתִינַת חַלָּה לְכֹהֵן בְּזֶמֶן הַזֶּה עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּשו״ת מַהֲרַשְׁ״ם (אהע״ז סי׳ רלה) בְּעִנְיַן שְׁבוּיָה לְכֹהֵן וּבְתִשְׁובַת שבות יַעֲקֹב (ח״א סי׳ צג) וְחוּט הַשָּׁנִי (סי׳ יז) וְחַוַּת יָאִיר (סי׳ קיג) וְזִכְרוֹן יוֹסֵף (אהע״ז סי׳ ג) שֶׁהַאֲרִיכוּ בָּזֶה, וְעַיֵּן בְּשו״ת בֵּית אֶפְרַיִם חֵלֶק אֹרַח חַיִּים סִימָן (ה׳) [ו׳] וְחֵלֶק אֶבֶן הָעֵזֶר (ח״ג סי׳ קכב) בְּאַרְךְ בְּעִנְיַן זֶה:

בְּאֵר הַיטֵב

(ד) שְׁיָרָצֶה. קָשֶׁה מִמַּה נַּפְשָׁךְ אִם נוֹתֵן לְבָרֵךְ לְאֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ פְּשִׁיטָא דְּגַם הֵם אוֹרְחִים לְעִנְיָן זֶה שֶׁמִּבָּרְכִין לְבַעַל הַבַּיִת. וְנִרְאֶה לִי דְּאִם אֶחָד סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ וּמְשֻׁלָּם לוֹ דְּמֵי מְזוֹנוֹ, אוֹתוֹ אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְבַעַל הַבַּיִת וְרַשַּׁאי לִתֵּן לוֹ לְבָרֵךְ. וְעוֹד נִרְאֶה לִי דְּאִם שְׁנַיִם אוֹכְלִים בְּבֵית אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ אוֹרַח עַל שֻׁלְחָנוֹ, דְּמִן הַדִּין יֵשׁ לְאוֹרַח לְבָרֵךְ, וְאִם אוֹתוֹ בַּעַל הַבַּיִת רוֹצֶה לְוַתֵּר יָכוֹל לִתֵּן לְבָרֵךְ לְמִי שִׁירְצֶה. מְגַן אַבְרָהָם (סק״ב) עַיֵּן שָׁם: ב (ה) לְכֹהֵן עַם הָאָרֶץ. וְאִמְרִינַן בַּגְּמָרָא (מגילה כח.) דְּהוּא בִּכְלַל 'מְשַׁנְאַי אָהֲבוּ מָוֶת' (משלי ח לו), שֶׁמְּשַׁנִּיא אֶת הַתּוֹרָה בְּפִנֵּי הֶהָמוֹן שֶׁיֹּאמְרוּ שְׁאֵינָהּ חֲשׁוּבָה כָּל כָּךְ בְּרוֹאֹתָם שֶׁהֶחָכָם שָׁפָל לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ. דְּאַף שֶׁהוּא כֹּהֵן, מַעֲלַת הַתּוֹרָה גְּדוֹלָה מִמַּעֲלַת הַכְּהֻנָּה: (ט) דָּרָךְ חק וְכוּ'. רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁמְּקַדִּימוֹ מִפְּנֵי מִשְׁפַּט הַכְּהֻנָּה: (י) רְשׁוּת. רְצוֹנוֹ לוֹמַר אֵין בָּזֶה (ו) פְּחִיתוּת עֶרֶךְ לְתַלְמִיד חָכָם, מִדְּאֵינוֹ מְבָרֵךְ בִּלְתִּי רְשׁוּתוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא אֵינוֹ כֹּהֵן יָכוֹל לִתֵּן לוֹ רְשׁוּת לְבָרֵךְ: (יא) אֲבָל כֹּהֵן תַּלְמִיד חָכָם וְכוּ'. וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם אֵינָם חֲכָמִים: (יב) מִצְוָה לְהַקְדִּימוֹ וְכוּ'. וַאֲפִלּוּ אִם הַתַּלְמִיד חָכָם הוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ (מ) דְּאֵין עָלָיו חִיּוּב לְכַבְּדוֹ מֵחֲמַת מִצְוַת 'וְקִדַּשְׁתּוֹ', מִכָּל מָקוֹם טוֹב שֶׁיְּקַדִּים הַכֹּהֵן לְפָנָיו שֶׁהוּא גַּם כֵּן חָכָם, וְהָעוֹשֶׂה כֵּן הוּא מַאֲרִיךְ יָמִים: (יג) לְפִתְחַ רִאשׁוֹן. בְּקְרִיאַת (ט) הַתּוֹרָה, וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן בַּסְּעוּדָה (י) בְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, וְכֵן לְהוֹצִיא בְּקִדּוּשׁ, דְּ'וְקִדַּשְׁתּוֹ' הוּא לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. וְכָתְבוּ הַפּוֹסְקִים דִּבְכְלָל לְפִתְחַ רִאשׁוֹן הוּא לְהִיוֹת רֹאשׁ הַמְדַבְּרִים בְּכָל קְבוּץ עַם, וּלְדָרוֹשׁ תְּחִלָּה, וְהוּא הַדִּין בִּישִׁיבָה יְדַבֵּר בָּרֹאשׁ. וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד) שֶׁמְּצַדֵּד דְּהַלְמּוּד מִ'וְקִדַּשְׁתּוֹ' הוּא דְּאוֹרַיְיתָא (וְלֹא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא). וּמִכָּל מָקוֹם אִם הַכֹּהֵן רוֹצֶה לַחֲלֹק כָּבוֹד לְאַחֵר בְּכָל זֶה מְדַבְּרִים בְּכָל קְבוּץ עַם, לְדַבֵּר וְלִדְרֹשׁ תְּחִלָּה. וְהוּא הַדִּין בִּישִׁיבָה יְדַבֵּר בָּרֹאשׁ. כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ד) וְצָרִיךְ עִיּוּן לָמָּה אֵין נִזְהָרִין צָרְכֵי לְהַקְדִּים הַכֹּהֵן לְכָל הָנָךְ מִלֵּי, מֵאַחַר שֶׁמִּדְאוֹרַיְיתָא הֵם, וְאֶפְשָׁר דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּיִחוּסֵי כְּהֻנָּה. וּמִיהוּ אִם הַכֹּהֵן רוֹצֶה לְחַלֵּק כָּבוֹד לְאַחֵר רָשַׁאי, סַמ״ג (עשין קפא), וְעַיֵּן לְעֵיל סוף סִימָן קכ״ח סָעִיף קָטָן (פ״ב) [פ״ג] מַה שֶׁכָּתַבְתִּי שָׁם. וְאִם צָרִיךְ לְהַקְדִּים לֵוִי לְיִשְׂרָאֵל, מְחֻלָּקֶת בֵּין הַפּוֹסְקִין. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִּים וְכֵן יָסַד בָּחֳרוּז 'עוֹדָה לִשְׁמֹךְ' בְּרִשּׁוּת כֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ וְגוֹרְסִים הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּלוֹמַר דְּכֹהֲנִים אִקְרֵי לְוִיִּם, עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (שם). וּבְסֵפֶר אֵלִיָּה רַבָּה (סק״ג) פָּסַק דְּקַיְּמָא כֹּהֵן יֵשׁ לְלֵוִי הַקְדִּימָה לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַפְטָרָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְכֵן מַשְׁמַעוּת בַּ״ח (ס״ג) וּפְרִישָׁה (דרישה סק״ב): ג (ו) יָמָיו. דִּכְתִיב (בראשית יב ג) 'וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ' וְהַמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מְבָרֵךְ לְבַעַל הַבַּיִת. רַשַּׁ״י (נה. ד״ה ואברכה). וְאִם כֵּן דַּוְקָא בְּאוֹרַחַ הַדְּבָרִים אֲמוּרִים וּבְכוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ה):

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

נַסַּח הַבְּרָכָה דְּבַעַל הַבַּיִת מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּשַׁ״ס (מו.): (ו) רַשַּׁאי. שֶׁלֹּא תְּקַנּוּ לִתֵּן לְאוֹרֵחַ אֶלָּא לְטוֹבָתוֹ כְּדֵי שֶׁיְּבָרְכֶנּוּ, (ה) וְכָל שֶׁכֵּן אִם הָאוֹרֵחַ אֵינוֹ הָגוּן בְּעֵינָיו דַּיִּשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן: (ז) לְמִי שִׁירְצֶה. הַיְנוּ דַּאֲפִלּוּ (ו) אִם אֶחָד סָמוּךְ עַל שֻׁלְחָנוֹ וּמְשֻׁלָּם לוֹ דְּמֵי מְזוֹנוֹ שָׁאוֹתוֹ אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ לְבַעַל הַבַּיִת, גַּם כֵּן רַשַּׁאי לִתֵּן לוֹ לְבָרֵךְ: ב (ח) לֹא יְקַדִּים וְכוּ'. וְאִמְרִינַן בַּגְּמָרָא (מגילה כח.) דְּהוּא בִּכְלַל 'מְשַׁנְאַי אָהֲבוּ מָוֶת' (משלי ח לו), שֶׁמְּשַׁנִּיא אֶת הַתּוֹרָה בְּפְנֵי הֶהָמוֹן שֶׁיֹּאמְרוּ שְׁאֵינָהּ חֲשׁוּבָה כָּל כָּךְ בְּרוֹאוֹתָם שֶׁהֶחָכָם שָׁפָל לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ. דְּאַף שֶׁהוּא כֹּהֵן, מַעֲלַת הַתּוֹרָה גְּדוֹלָה מִמַּעֲלַת הַכְּהֻנָּה: (ט) דָּרָךְ חק וְכוּ'. רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁמְּקַדִּימוֹ מִפְּנֵי מִשְׁפַּט הַכְּהֻנָּה: (י) רְשׁוּת. רְצוֹנוֹ לוֹמַר אֵין בָּזֶה (ו) פְּחִיתוּת עֶרֶךְ לְתַלְמִיד חָכָם, מִדְּאֵינוֹ מְבָרֵךְ בִּלְתִּי רְשׁוּתוֹ, וַאֲפִלּוּ אִם הוּא אֵינוֹ כֹּהֵן יָכוֹל לִתֵּן לוֹ רְשׁוּת לְבָרֵךְ: (יא) אֲבָל כֹּהֵן תַּלְמִיד חָכָם וְכוּ'. וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁשְּׁנֵיהֶם אֵינָם חֲכָמִים: (יב) מִצְוָה לְהַקְדִּימוֹ וְכוּ'. וַאֲפִלּוּ אִם הַתַּלְמִיד חָכָם הוּא גָּדוֹל מִמֶּנּוּ (מ) דְּאֵין עָלָיו חִיּוּב לְכַבְּדוֹ מֵחֲמַת מִצְוַת 'וְקִדַּשְׁתּוֹ', מִכָּל מָקוֹם טוֹב שֶׁיְּקַדִּים הַכֹּהֵן לְפָנָיו שֶׁהוּא גַּם כֵּן חָכָם, וְהָעוֹשֶׂה כֵּן הוּא מַאֲרִיךְ יָמִים: (יג) לְפִתְחַ רִאשׁוֹן. בְּקְרִיאַת (ט) הַתּוֹרָה, וּלְבָרֵךְ רִאשׁוֹן בַּסְּעוּדָה (י) בְּבִרְכַּת הַמּוֹצִיא וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, וְכֵן לְהוֹצִיא בְּקִדּוּשׁ, דְּ'וְקִדַּשְׁתּוֹ' הוּא לְכָל דָּבָר שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. וְכָתְבוּ הַפּוֹסְקִים דִּבְכְלָל לְפִתְחַ רִאשׁוֹן הוּא לְהִיוֹת רֹאשׁ הַמְדַבְּרִים בְּכָל קְבוּץ עַם, וּלְדָרוֹשׁ תְּחִלָּה, וְהוּא הַדִּין בִּישִׁיבָה יְדַבֵּר בָּרֹאשׁ. וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד) שֶׁמְּצַדֵּד דְּהַלְמּוּד מִ'וְקִדַּשְׁתּוֹ' הוּא דְּאוֹרַיְיתָא (וְלֹא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא). וּמִכָּל מָקוֹם אִם הַכֹּהֵן רוֹצֶה לַחֲלֹק כָּבוֹד לְאַחֵר בְּכָל זֶה מְדַבְּרִים בְּכָל קְבוּץ עַם, לְדַבֵּר וְלִדְרֹשׁ תְּחִלָּה. וְהוּא הַדִּין בִּישִׁיבָה יְדַבֵּר בָּרֹאשׁ. כָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ד) וְצָרִיךְ עִיּוּן לָמָּה אֵין נִזְהָרִין צָרְכֵי לְהַקְדִּים הַכֹּהֵן לְכָל הָנָךְ מִלֵּי, מֵאַחַר שֶׁמִּדְאוֹרַיְיתָא הֵם, וְאֶפְשָׁר דְּאֵין אָנוּ בְּקִיאִין בְּיִחוּסֵי כְּהֻנָּה. וּמִיהוּ אִם הַכֹּהֵן רוֹצֶה לְחַלֵּק כָּבוֹד לְאַחֵר רָשַׁאי, סַמ״ג (עשין קפא), וְעַיֵּן לְעֵיל סוף סִימָן קכ״ח סָעִיף קָטָן (פ״ב) [פ״ג] מַה שֶׁכָּתַבְתִּי שָׁם. וְאִם צָרִיךְ לְהַקְדִּים לֵוִי לְיִשְׂרָאֵל, מְחֻלָּקֶת בֵּין הַפּוֹסְקִין. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַקְדִּים וְכֵן יָסַד בָּחֳרוּז 'עוֹדָה לִשְׁמֹךְ' בְּרִשּׁוּת כֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאֵין צָרִיךְ וְגוֹרְסִים הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כְּלוֹמַר דְּכֹהֲנִים אִקְרֵי לְוִיִּם, עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ג) וּבְסֵפֶר אֵלִיָּה רַבָּה (סק״ג) פָּסַק דְּקַיְּמָא כֹּהֵן יֵשׁ לְלֵוִי הַקְדִּימָה לְפָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַפְטָרָה וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וְכֵן מַשְׁמַעוּת בַּ״ח (ס״ג) וּפְרִישָׁה (דרישה סק״ב): ג (ו) יָמָיו. דִּכְתִיב (בראשית יב ג) 'וַאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ' וְהַמְבָרֵךְ בִּרְכַּת הַמָּזוֹן מְבָרֵךְ לְבַעַל הַבַּיִת. רַשַּׁ״י (נה. ד״ה ואברכה). וְאִם כֵּן דַּוְקָא בְּאוֹרַחַ הַדְּבָרִים אֲמוּרִים וּבְכוֹס בִּרְכַּת הַמָּזוֹן. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ה):

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ס) בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם אֹהֶל מוֹעֵד: (ו) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב), וּמַשְׁמַע דְּטְכִירָא לֵיהּ דְּאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ נֶחְשָׁב כְּבַעַל הַבַּיִת גָּמוּר, דְּאִי לָאו הָכִי לָמָּה תָּלוּי הָעִנְיָן בְּיָדוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת יוֹתֵר מִמֶּנּוּ: ב (ז) בַּ״ח (ס״ג): (ס) עַיֵּן בְּסִימָן קס״ז סָעִיף י״ד: (ע) רַשַּׁ״י (הוריות יב: ד״ה לפתוח): (י) סִימָן קס״ז סָעִיף י״ד: (יא) אֵלִיָּה רַבָּה (סק״ג): (יב) הָגָהוֹת הַשְּׁנִי (סק״ג): (יג) פְּרִי מְגַדִּים (א״א סק״ד): ג (יג) וְאַף דְּדִין זֶה לְחִיּוּבָא הוּא דַּוְקָא בְּאוֹרֵחַ כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ה), מִכָּל מָקוֹם לְכַתְּחִלָּה מִצְוָה לְכָל אָדָם לְחַזֵּר אַחַר כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה [פְּרִי מְגַדִּים (א״א סק״ה)]: (יד) וְהֵיכִיוֹם שֶׁנִּלְאוּ הָכִי הַמְנָהָג אֲצַל כָּל אוֹרֵחַ לוֹמַר הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת בַּעַל הַבַּיִת וְכוּ' אֵינִי יוֹדֵעַ אִם שִׁיֵּךְ בְּלֹל עִנְיָן זֶה, וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ד) שֶׁפִּקְפֵּק גַּם כֵּן: (טו) אֵינִי יוֹדֵעַ מִנַּיִן לוֹ לְמָגֵן אַבְרָהָם שֶׁבְּלֹא כּוֹס כְּשֶׁמְּבָרְכִין אֵין הַחִיּוּב לְבָרֵךְ אֶת הַבַּעַל הַבַּיִת, וְאוּלַי דְּהַמָּגֵן אַבְרָהָם דַּיֵּק מִלְּשׁוֹן הַגְּמָרָא (נה.) דְּקָאָמַר מִי שְׁנוֹתְנִים לוֹ כּוֹס: ד (טו) וּכְשֶׁמְּנִינוּ שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מְבָרֵךְ לְעַצְמוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ אִם שִׁיֵּךְ דִּין זֶה, וְאוּלַי מַה שֶּׁעוֹנִים בָּרוּךְ שֶׁאָכַלְנוּ וְכוּ' לֹא נֶחְשַׁב זֶה רַק כְּעֵנִית אָמֵן, וְהַמְזַמֵּן הוּא חָשׁוּב עִקַּר הַמְבָרֵךְ, וְצָרִיךְ עִיּוּן:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah